

**«ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ХУДУДЛАРИДАГИ
МАҲАЛЛИЙ ХОМ АШЁЛАРДАН
Фойдаланиш асосида импорт ўрнини
босувчи маҳсулотлар ишлаб
чиқаришнинг долзарб масалалари»
мавзусида республика илмий-амалий
конференцияси**

МАТЕРИАЛАРИ

(2017 йил 27-28 апрел)

НАМАНҒАН -2017

90	ЎЗБЕКИСТОНДА МОЛИЯВИЙ ИНСТРУМЕНТЛАР ХИСОБИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ Ишметова Ю. Тошкент Иқтисодиёт коллежи ўқитувчиси	200
91	ХАЛҚАРО АУДИТ СТАНДАРТЛАРИ (IASs)ДА АУДИТОРЛИК ДАЛИЛЛАРИНИ ТЎПЛАШ МАСАЛАЛАРИ Тиллаева Д. Тошкент Иқтисодиёт коллежи ўқитувчиси	201
92	НАМАНГАН ВИЛОЯТИДА МЕВА- САБЗАВОТЛАР БОЗОРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ. Доц.А.Шерматов, асс. Т.Махмудов –НамМТИ	203
93	ОЗИҚ-ОВҚАТ ИСТЕЪМОЛИ БОЗОРИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ИСТИҚБОЛЛАРИНИ БАШОРАТЛАШДА СТРАТЕГИК РЕЖАЛАШТИРИШ И.ф.н.,доцент Ғ. Мадияров НамМТИ	205
94	ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ХУДУДЛАРИДА ТУРИЗМНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ М.Куймуратова катта ўқитувчи - НамМТИ	207
95	СУҒУРТА КОМПАНИЯЛАРИНИНГ ИНВЕСТИЦИЯ ФАОЛИЯТИ И.ф.д.,профессорШ.Саидбоев., катта ўқитувчи Ш.Мамажонов - НамМТИ	209
96	НАМАНГАН ВИЛОЯТИ САНОАТИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ Исраилов Р. доцент НамМТИ, Исақов А. Р., талаба - Андижон давлат университети	211
97	НАМАНГАН ВИЛОЯТИ ТАБИИЙ БОЙЛИКЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ Исмаилов Р.Б. доцент НамМТИ, Исақов А. Р., талаба - Андижон давлат университети	213
98	МЕҲНАТ ВА МУЛК УЙҒУНЛИГИ САМАРАСИ И.ф.д,профессор Ш.Саидбоев, катта ўқитувчи Ш.Мамажонов – НамМТИ	215
IV– ШЎҒБА:		
ТОҒ ВА ТОҒОЛДИ ХУДУДЛАРИДАГИ ЎРМОН ЭКОТИЗИМИНИ ТИКЛАШ ВА УНДАН МАМЛАКАТ ЯЛПИ ИЧКИ МАҲСУЛОТИНИ ОШИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ		
99	ТОҒ ВА ТОҒОЛДИ ХУДУДЛАРИДА ЕТИШТИРИЛИШИ МУҲИМ БЎЛГАН МАҲСУЛОТЛАР Казаков О.С.Наманган муҳандислик-технология институти	218
100	НАМАНГАН ВИЛОЯТИНИНГ ТОҒ ВА ТОҒОЛДИ ХУДУДЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ХОМ АШЁЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ А.Х.Маллабоев Наманган Давлат ўрмон хўжалиги директори	219

IV– ШЎБА:
ТОҒ ВА ТОҒОЛДИ ХУДУДЛАРИДАГИ ЎРМОН ЭКОТИЗИМИНИ
ТИКЛАШ ВА УНДАН МАМЛАКАТ ЯЛПИ ИЧКИ МАҲСУЛОТИНИ
ОШИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ

ТОҒ ВА ТОҒОЛДИ ХУДУДЛАРИДА ЕТИШТИРИЛИШИ МУҲИМ
БЎЛГАН МАҲСУЛОТЛАР

Казаков О.С. Наманган муҳандислик-технология институти

Мамлакатимиз худудининг тоғ ва тоғолди худудларида иқтисодиёт ривожини учун катта ҳисса қўшиши мумкин бўлган кенг имкониятлар мавжуд бўлиб, улардан фойдаланишни йўлга қўйиш зарур. Бугунги кунда мамлакатимизда ёғочбоп ўсимликларнинг умумий захираси 12,5 млн.куб метрга тенг. Ўзбекистоннинг ёғочга бўлган бир йиллик эҳтиёжи эса 15 млн.куб метрдан ортиқроқни ташкил этади. Мавжуд бўлган ёғочбоп ўсимликлар асосан ўрмон хўжаликларида мавжуд ва ўрмонларнинг аксарияти муҳофаза вазифасини бажариши боис кенг миқёсда саноат йўли билан ёғоч тайёрлаш имконияти деярли йўқ. Тоғ ва тоғолди худудларида эса бу йўналишда кенг имкониятлар бор бўлиб, у ерларда қурилиш хом ашёси ҳисобланган ёғочбоп дарахтларни экиш ва парваришлаш мумкин. Бу билан иқтисодиёт учун зарур бўлган қурилиш материалларини тайёрлашни йўлга қўйиш мумкин бўлади. Тоғ ва тоғолди худудларига ўша жойнинг иқлимига ва тупроғига мос келадиган кўчатларни экиш лозим.

Мамлакатимизнинг ёғоч маҳсулотларига бўлган эҳтиёжи асосан импорт ҳисобига қопланишини ҳисобга оладиган бўлсак, тоғ ва тоғолди худудларида бундай ўрмонларни ташкил этилиши импорт ўрнини босувчи маҳсулотлар ишлаб чиқариш имконини беради ва катта миқдордаги маблағларни тежаб қолишга шароит яратади.

Тоғ, тоғолди ва чўл худудларида қурилиш материалдан ташқари бошқа ёғоч материалларини ҳам етиштириш мумкин. Бошқа ёғоч материаллари, хусусан қамиш, шох-шаббалар ва шу каби ўсимликлар асосан тўқима мебеллар, супургилар, турли хил кўринишдаги саватчалар ва бошқа турдаги маҳсулотлар, кетмон ва кураклар учун дасталар, халқ хунармандчилиги буюмлари ва эсдалик совғалари ясаш учун ишлатилиши мумкин.

Мамлакатимизнинг тоғ, тоғолди ва чўл худудларида турли ўсимлик маҳсулотлари ҳам етиштириш мумкин. Ўсимлик маҳсулотлардан ёнғоқмевалилар (ёнғоқ, бодом ва писта), мевалар (ўрик, олма, шафтоли ва ҳ.к.лар), шунингдек ёввойи холда ўсувчи майда мевалар (олча, наъматак, дўлана, зайтун ва ҳ.к.лар) ҳамда турли доривор гиёҳларни тоғ ва тоғолди худудларида етиштириш имконияти мавжуддир. Бугунги кунда мамлакатимиз ўрмон хўжаликларидаги ёнғоқзорларда (уларнинг умумий майдони 40 минг гектардан зиёдроқни ташкил этади) 100 тоннага яқин ёнғоқ, 20 тоннадан зиёдроқ бодом 40 тонна писта, кўплаб миқдорда мева ва майда мевалар тайёрланади.

Мамлакатимизнинг ўрмон хўжаликларида доривор ўсимликлар тайёрлаш соҳасида ҳам маълум тажриба тўпланган. Бу хўжаликларда ҳар йили кўплаб микдорда доривор ўсимликлар тайёрланади ва йиғиб олинади. Ёввойи ва маданий ҳолда ўсувчи доривор ва истеъмолбоп ўсимликларнинг 35 га яқин тури мавжуд бўлиб, улар давлат ўрмон хўжалиklarининг 160 гектардан зиёдроқ майдонларида ўстирилади. Бу ўсимликларни мамлакатимизнинг чўл, тоғ ва тоғолди ҳудудларида ҳам етиштириш мумкин. Фақат тупроқнинг таркибини аниқлаш ва унга мос келадиган турни танлашга эътибор қаратиш лозим. Бу ўсимликлар қаторида қуйидагиларни кўрсатиб ўтиш мумкин: наъматак, дўлана, тоғолмаси, жамбил, қизилпойча, дасторбош, қизилмия, кассия, тотим, қичитқи ўт, ялпиз, кашнич, равоч, очамбити, қирқбўғин, туятовон, маврак, кийик ўти, пол-пола, мойчечак, календула, тугмачагул, зирк, зира ва бошқалар.

Тоғ ва тоғолди ҳудудларидан яна қуйидаги мақсадларда фойдаланиш мумкин ва бу иқтисодиёт ривожига хисса қўшиши мумкин:

Хашак жамғариш ва чорва боқиш, асалари уяларини жойлаштириш ва асал олиш, ёввойи ҳолда ўсувчи мевалар, майда мевалар, илдизлар, кўзқоринлар ва бошқа маҳсулотларни йиғиш ва тўплаш, қамишлар ва бошқаларни тўплаш.

НАМАНГАН ВИЛОЯТИНИНГ ТОҒ ВА ТОҒОЛДИ ҲУДУДЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ХОМ АШЁЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

А.Х.Маллабоев Наманган Давлат ўрмон хўжалиги директори

Мамлакатимизнинг ўзига хос бўлган экологик муҳитини сақлаш ва унинг ҳудудларидан самарали фойдаланиш мақсадида 1947 йили Наманган вилоятининг катта қисмида Наманган Давлат ўрмон хўжалиги ташкил этилди. Наманган Давлат ўрмон хўжалиги ўрмон мелиоратив ҳолатига кўра Помир-Тянь-Шан ҳудудига, Наманган вилоятининг тоғ ва тоғолди қисмига киради. Бу ўрмон хўжалигининг иқлим шароити мўътадил иқлимли ҳудудга тааллуқлидир. Бундай ҳудудларда ёмғир нисбатан кам бўлади, об-ҳаво эса бирдан ўзгариб кетиши мумкин. Ёзи иссиқ ва қуруқ, баҳор ва куз ойлари ҳаво мўътадил ва қиш пайтлари бир оз совуқ бўлади.

Наманган Давлат ўрмон хўжалиги жойлашган Наманган, Уйчи, Янгиқўрғон, Чортоқ ва Учқўрғон туманларида асосан қишлоқ хўжалиги ривожланган. Ушбу туманларда қишлоқ хўжалигининг сабзавотчилик, узумчилик, боғдорчилик, ғаллачилик ва пахтачилик соҳалари бўйича фаолият олиб борилади. Наманган Давлат ўрмон хўжалиги жойлашган майдон 1367,2 гектарни ташкил этади. Унинг хўжалик бўйича қўриқлаш тоифалари 959,5 гектарни ва қирғоқ минтақаси 407,7 гектарни ташкил этади. Давлат ўрмон хўжалигининг ўрмон билан қопланган майдони 553,02 гектардан иборат бўлиб, унинг 479,79 гектари маданий ўрмонзорлардир. Наманган Давлат ўрмон хўжалиги ўрмон кўчатхоналари 9,2 гектарга тенг бўлиб, уларда ўрмон